

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขนาดเล็ก The Implement of student counseling system in small schools

กนกวรรณ อุ่นจิตต์ | Kanokwan Ounjit

โรงเรียนบ้านขามป้อม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1
Ban Kham Pom School, Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 1
Corresponding author e-mail: kanokwan.ued58@ubru.ac.th

(Received: 7 February 2021, Revised: 5 January 2023, Accepted: 5 January 2023)

บทคัดย่อ

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพระบบหนึ่ง ที่ช่วยให้สถานศึกษา ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น และผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พัฒนาและส่งเสริม รวมถึงการป้องกันและ แก้ไข โดยเฉพาะในบริบทของกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็กที่มีอยู่ทั่วทุกหมู่บ้านในประเทศไทย นักเรียนควรได้รับพัฒนาและส่งเสริมตามศักยภาพอย่างเร่งด่วน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่ด้านการศึกษา แต่รวมถึงทุกด้านที่นักเรียนทุกคนควรจะได้รับ ในบทความนี้ได้นำเสนอแนวคิดเบื้องต้น ความหมาย ความสำคัญและคุณค่าของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน บทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและบทสรุปการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งประเด็นทั้งหมดนี้มีความสำคัญต่อนักการศึกษา สถานศึกษา ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรมีความรู้ความเข้าใจในการนำระบบดูแลนักเรียนไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จในการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนอย่างมีระบบ ต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, สถานศึกษาขนาดเล็ก

ABSTRACT

The student counseling system is one of the effective procedures to help school, teacher and involved staff to participant in taking care, developing, encouraging, protecting and solving problems of students especially who study in small school group that found throughout parts of Thailand. All students should be developed and encouraged urgently following their abilities for reducing not only educational inequality but also everything they deserve as a student. In this article, the basic concept, definition, importance, evaluation, procedures and staff duties of The Implement of student counseling system in small schools are presented. They are important to educators, school, teacher and involved staffs to take the student counseling system successfully in encouraging and developing students systematically, continuously and sustainably.

Keywords: The student counseling system, small schools.

บทนำ

ในสภาวะปัจจุบันที่เกิดขึ้นกับสังคมไทย เกิดสภาวะวิกฤตขึ้นในนักเรียนอยู่หลายด้าน ดังจะเห็นอยู่ในข่าวหลายครั้งหลายครา เช่น ภัยคุกคามทางเพศในวัยเรียน ไม่ว่าจะเกิดขึ้นภายในครอบครัวหรือภายในสถานศึกษา ดังจะเห็นได้ในหลาย ๆ ข่าวว่ามีนักเรียนถูกระงับทำจากบุคลากรในสถานศึกษา ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศจากผู้ปกครองในครัวเรือน ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนยังไม่ได้ได้รับความปลอดภัยตามสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กแม้ว่าจะอยู่ในสถานศึกษาหรือบ้านก็ตาม นอกจากนี้ภัยสารเสพติด ซึ่งระบาดรุนแรงมากในสังคมปัจจุบัน เป็นภัยที่อยู่ในสังคมไทยและการศึกษาไทยมาอย่างยาวนานอย่างฝังรากลึก และยังไม่มีใครแก้ปัญหานี้ได้ พบว่ามีวัยรุ่นไทยจำนวนมากที่เผชิญกับปัญหายาเสพติด ทั้งการเป็นผู้เสพและผู้ขาย เกิดการการอยากรู้ อยากลองของนักเรียนในวัยรุ่น และการถูกชักนำจากเพื่อนสู่เพื่อนและการลอกเลียนแบบ นอกจากนี้ภายในโรงเรียนยังพบปัญหาความรุนแรงและการกลั่นแกล้งรังแกภายในสถานศึกษา ในวัยรุ่นสิ่งที่ต้องการเป็นอย่างมากคือการได้รับการยอมรับในกลุ่มเพื่อน ปัญหาการกลั่นแกล้ง การล้อเลียนและใช้ความรุนแรงในสถานศึกษาเป็นปัญหาใหญ่ ดังจะเห็นได้ในหลาย ๆ ข่าว มีนักเรียนฆ่าตัวตายอันมีสาเหตุมาจากการถูกล้อเลียนจากกลุ่มเพื่อน การไม่ได้รับการยอมรับ

จากปัญหาที่ได้กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้นนำไปสู่ปัญหาความล้มเหลวทางการเรียนหรือเสี่ยงที่จะเกิดการล้มเหลว ซึ่งนโยบายของสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้ทุกโรงเรียนจัดให้มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกำหนดมาตรฐานการสนับสนุนส่งเสริมศักยภาพนักเรียน เน้นกิจกรรมส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหาและการคุ้มครองสิทธิเด็ก โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีมาตรการสู่การปฏิบัติ คือ

1. สร้างความเข้มแข็ง ให้โรงเรียนมีมาตรการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. จัดกิจกรรมส่งเสริมความปลอดภัยด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม สิทธิเด็ก ตลอดจนการป้องกันแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ
3. สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. ประสานงานจัดทำระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนา ส่งเสริม แก้ไข และส่งต่อนักเรียนในทุกระดับ ทุกประเภท

สำหรับบริบทสถานศึกษาขนาดเล็ก ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนในชนบท เป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้าน มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน นักเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในเขตพื้นที่บริการในเขตหมู่บ้านนั้นๆ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับตายาย เนื่องจากผู้ปกครองเดินทางไปทำมาหากินต่างถิ่น อันเนื่องมาจากรายได้ไม่เพียงพอ ซึ่งจากสาเหตุนี้ทำให้นักเรียนไม่ได้รับความรัก ความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดมากนัก ทำให้เกิดหลากหลายปัญหาตามมา เช่น ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ไม่มีเงินมาโรงเรียน ปัญหาด้านสุขภาพ การขาดภาวะทางโภชนาการ ความไม่พร้อมในด้านต่าง ๆ นำมาสู่ปัญหาทางการเรียนต่อไป

จากประเด็นที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนตระหนักในความสำคัญของการดำเนินงานระบบดูแลนักเรียนในสถานศึกษาขนาดเล็กให้ประสบความสำเร็จ เพื่อส่งเสริมและพัฒนานักเรียนทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคมให้สมบูรณ์พร้อม รวมถึงป้องกันและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นหรือเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นให้ทันทั่วถึง บทความนี้จึงได้นำเสนอแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลนักเรียนในสถานศึกษาขนาดเล็ก และจะเป็นข้อมูลสำหรับครูและสถานศึกษา หรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะใช้ในการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนอย่างมีระบบต่อเนื่อง และยั่งยืน ต่อไป

ความหมาย

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ถูกดำเนินการในโรงเรียนขนาดเล็กมาเป็นเวลานาน ได้มีนักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ทางการศึกษาจำนวนมากให้ความหมายของการดำเนินงานระบบดูแลนักเรียน ดังนี้ กรมสุขภาพจิต (2546) ได้ให้ความหมายของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้ คือ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนโดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากทางโรงเรียน การดูแลช่วยเหลือ หมายความว่า การส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหา โดยมีวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูประจำชั้น หรือครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนา นักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2546) หมายความว่า การดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริม พัฒนา การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาให้แก่ นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิตและรอดพ้นจากวิกฤติทั้งปวง นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549) หมายความว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินการช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา เป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ นอกจากนี้ประธาน จินตนากุล (2555) นักวิจัยทางการศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 ได้ให้ความหมายการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการของครูที่ปรึกษา ในการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาของนักเรียนอย่างมีขั้นตอน มีวิธีการและเครื่องมือ โดยประสานความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเหลือนักเรียนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตามอัตภาพของตน สอดคล้องกับกับ จุติกรณ์ นิสสัย (2558 : 18) นักวิจัยทางการศึกษาเรื่องการศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองปรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ซึ่งเป็นการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ได้ให้ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ว่าการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือ นักเรียนอย่างมีองค์ประกอบ มีการประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อการดำเนินงานพัฒนาและการแก้ปัญหานักเรียน

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานทางการศึกษาในต่างประเทศกล่าวถึงความหมายของระบบดูแลนักเรียน ดังต่อไปนี้ Department of Education, State of New Jersey (2019) กล่าวว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง ความเข้าใจและการร่วมมือกันพัฒนานักเรียน เช่น การพัฒนาด้านอารมณ์ การการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ และยังเป็นกระบวนการที่สร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่างผู้สอนและนักเรียน เป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง โรงเรียน นักเรียน และผู้ปกครอง สอดคล้องกับ Greenwish Public Schools (2020: Internet) กล่าวถึงระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่า เป็นการ

ติดตามและดูแลนักเรียนและครอบครัว จัดให้กับเด็กและเยาวชนทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มที่ประสบปัญหา และบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยมีการทำงานร่วมกันดูแลนักเรียนร่วมกับผู้ปกครอง

สามารถสรุปได้ว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการส่งเสริม สนับสนุน นักเรียน ให้นักเรียนเป็นผู้พร้อมไปด้วยวิชาการและการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เป็นกระบวนการที่ ขั้นตอนและกระบวนการชัดเจน โดยมี ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น เป็นคณะดำเนินการหลัก มีการ ประสานงานร่วมกับบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและบุคคลภายนอก โดยใช้วิธีการ เครื่องมือที่ได้มาตรฐาน สามารถตรวจสอบได้

ความสำคัญและคุณค่า

การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีจริยธรรมคุณธรรม มีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอก จากดำเนินการด้วยการสนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิด กับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยี ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาการแข่งขันทุก รูปแบบ ก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด ซึ่งล้วนส่งผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพ กายของทุกคน จนนำไปสู่การเกิดปัญหาและสภาวะวิกฤตทางสังคม ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน ให้มีความสมบูรณ์พร้อมอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ความสามารถ จริยธรรมคุณธรรม ตลอดจนให้มีทักษะด้านการดำรงชีวิต

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข สถานศึกษาทุกโรงในฐานะเป็นหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการ สร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้เรียน จึงควรนำระบบดูแลนักเรียนมาประยุกต์ใช้ตามบริบทของ สถานศึกษา

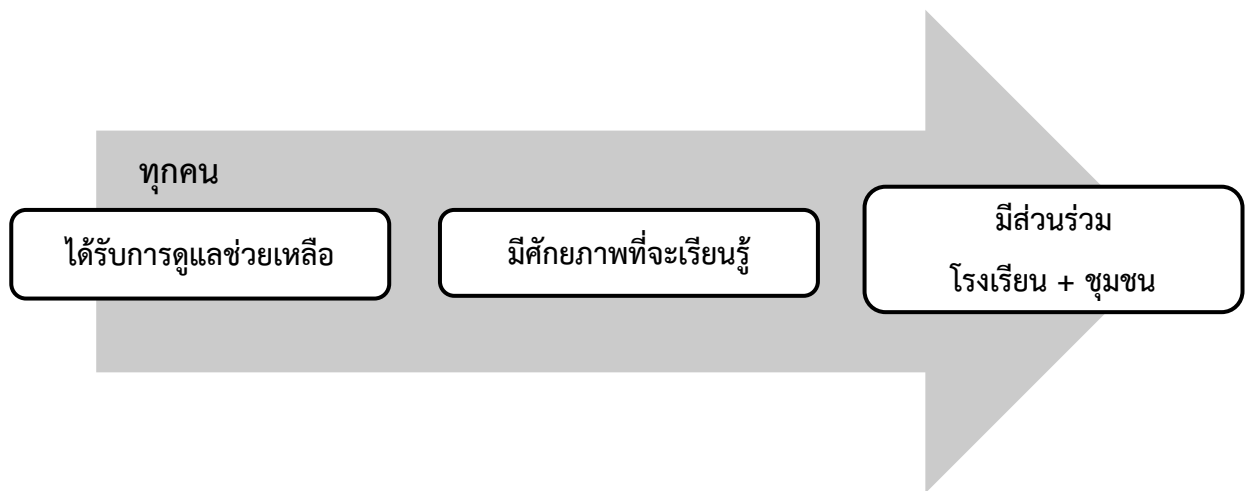
จากการศึกษาระบบดูแลนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กพบว่า นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กตาม ชนบท อาศัยอยู่กับผู้ปกครองที่ไม่ใช่บิดามารดาของตน เป็นผู้มีปัญหาทางครอบครัว ฐานะทางการเงิน ปัญหาด้านการเรียน และความพร้อมของนักเรียนในการดำรงชีวิต มีนักเรียนจำนวนมากอาศัยอยู่กับตา ยาย มีรายได้น้อย

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขนาดเล็ก จึงมีความจำเป็น และสำคัญยิ่ง ที่โรงเรียนจะเข้ามามีบทบาทดูแล และช่วยเหลือนักเรียนให้สมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ ตามที่กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งระบบดูแล นักเรียนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา มีจุดประสงค์เพื่อให้โรงเรียนมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยมี การบวนการ วิธีการ และเครื่องมือที่มีคุณภาพ และมีมาตรฐาน สามารถตรวจสอบได้ ส่งเสริมให้ครู ประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์กร ภายนอกมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนา เต็มศักยภาพ และเป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

กรอบแนวคิด

ระบบดูแลนักเรียนในสถานศึกษาขนาดเล็กนั้นจะประสบความสำเร็จได้นั้น สถานศึกษาจะต้องมีความเชื่อว่า นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือ ทุกคนต้องการความรัก ความเข้าใจ การให้อภัย การให้โอกาส อยากเป็นคนดี มีปัญญา และความสุข ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่างกัน โรงเรียนจะต้องดำเนินการทั้งส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไข การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ความสำเร็จของงานต้องอาศัยการร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ ดังแผนภาพด้านล่าง

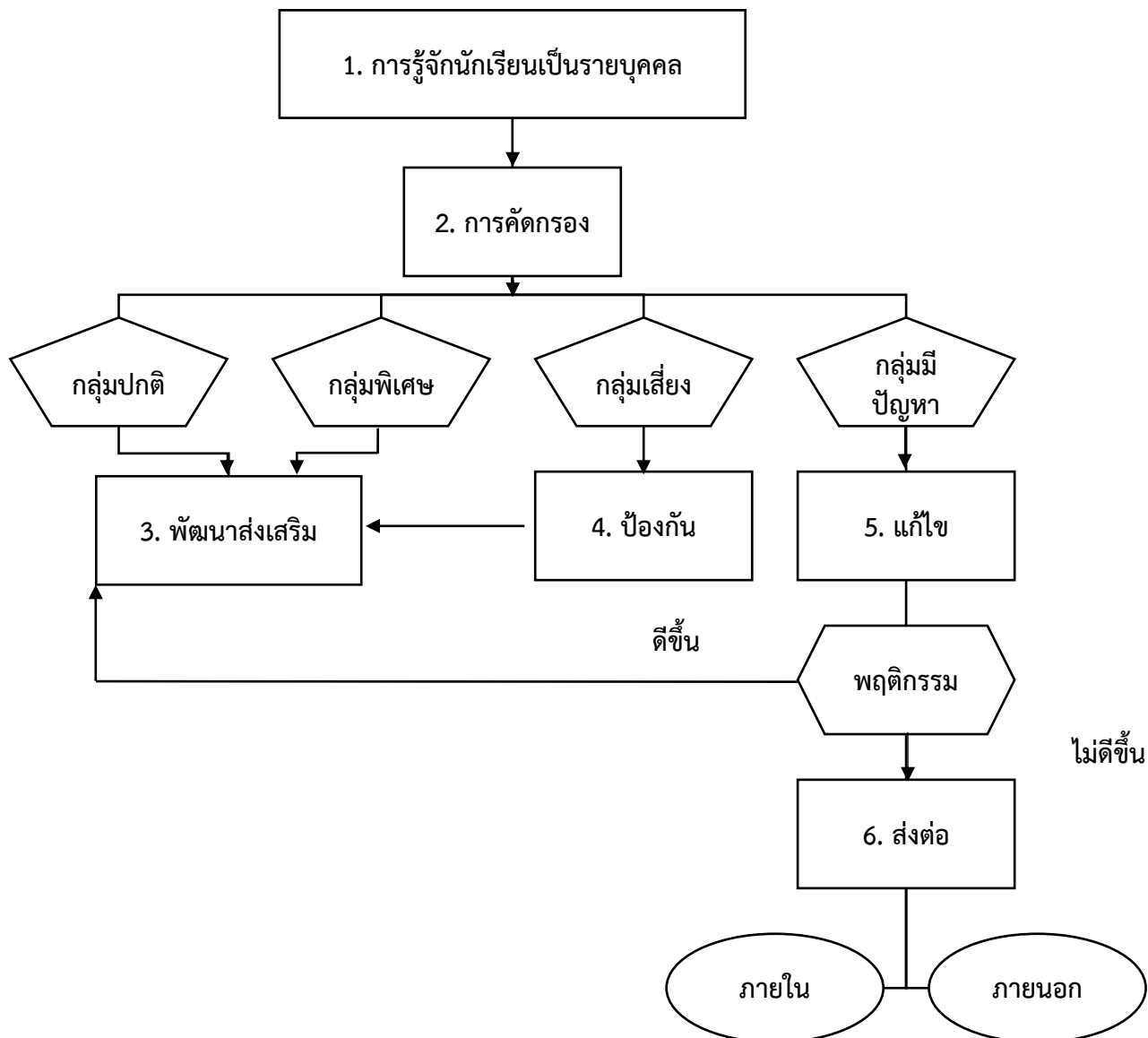

กระบวนการและขั้นตอนระบบดูแลนักเรียน

จากการศึกษางานเอกสารต่าง ๆ ที่ได้กล่าวถึงกระบวนการและขั้นตอนระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ทั้งจา กรมสุขภาพจิต (2546) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) ได้กล่าวถึงกระบวนการและขั้นตอนระบบดูแลนักเรียนไว้เหมือนกันคือ ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2.การคัดกรอง 3.การพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน 4.การป้องกันและแก้ไข 5.การส่งต่อ

ในบทความนี้ผู้เขียนขอเสนอกระบวนการและขั้นตอนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 6 ขั้นตอน ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เหมาะสมกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก ดังนี้

ขั้นที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เนื่องจากความแตกต่างระหว่างบุคคล พื้นฐานทางครอบครัวที่แตกต่างกัน หล่อหลอมให้นักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน มีความความสามารถที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นครูที่ปรึกษา/ประจำชั้น จะต้องรู้จักนักเรียนของตนเองเป็นรายบุคคลเพื่อที่จะนำไปสู่ขั้นตอนต่อไป ซึ่งการจะรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลทำได้หลากหลายวิธีการ ได้แก่ การเยี่ยมบ้าน ทำแบบสอบถามต่าง ๆ การสัมภาษณ์ ผลการเรียน เป็นต้น การรู้จักนักเรียนครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นจะต้องรู้จักนักเรียนเป็นรายด้าน ดังนี้ ด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว ด้านสารสนเทศ ด้านความปลอดภัยและพฤติกรรมทางเพศ

ขั้นที่ 2 การคัดกรองนักเรียน การพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 เพื่อแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มพิเศษ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา โดยจะคัดกรองตามเกณฑ์ของโรงเรียน

ขั้นที่ 3 การพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน การจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนสมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาครูที่ปรึกษาจะต้องดูแลและใส่ใจเป็นพิเศษ วิธีการพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน ได้แก่ กิจกรรมโฮมรูม การประชุมผู้ปกครอง กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนค้นหาตัวเอง อาชีพ กิจกรรมส่งเสริมผู้เรียนตามศักยภาพและความถนัด

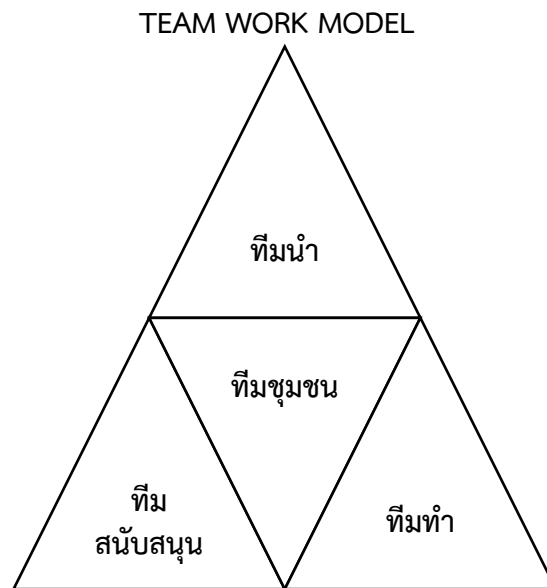
ขั้นที่ 4 การป้องกัน การดูแลเอาใจใส่นักเรียนอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในนักเรียนกลุ่มเสี่ยงเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเกิดขึ้น ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นควรหาวิธีป้องกันไว้ก่อน โดยมีวิธีดำเนินการ ได้แก่ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น การสร้างสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนและครู การให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ

ขั้นที่ 5 การแก้ไข เมื่อปัญหาเกิดขึ้นครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นต้องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใส่ใจดูแลอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะนักเรียนกลุ่มมีปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข โดยมีวิธีดำเนินการ ได้แก่ การให้คำปรึกษา การพิจารณาแนวทางแก้ไขร่วมกับนักเรียนและผู้ปกครอง

ขั้นที่ 6 การส่งต่อ ในบางกรณีที่ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น ไม่สามารถช่วยเหลือนักเรียนได้ ควรมีการส่งต่อนักเรียนไปยังผู้ที่เชี่ยวชาญเพื่อแก้ไขปัญหานั้น โดยแบ่งการส่งต่อเป็น 2 ประเภท ดังนี้ 1. การส่งต่อภายใน คือ ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น ส่งต่อนักเรียนให้ครูคนอื่นที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหานั้น ๆ ให้นักเรียนได้ เช่น ครูพยาบาล ครูแนะแนว 2. การส่งต่อภายนอก คือ ครูแนะแนวหรือครูปกครองส่งนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก หากพิจารณาว่าปัญหานั้นยากเกินกว่าความสามารถของบุคลากรภายในสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินระบบดูแลนักเรียน

การดำเนินงานระบบดูแลนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กจะต้องมีการทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อให้ผลการดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนเพื่อพัฒนาและส่งเสริมนักเรียนให้สมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โดยแบ่งผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานระบบดูแลนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก เป็น 4 ทีม ดังนี้

ทีมนำ ได้แก่ คณะผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้วิเคราะห์ จุดอ่อนจุดแข็ง จัดทำแผนกลยุทธ์ ควบคุม กำกับ ติดตาม และสนับสนุนเสริมสร้างพลังร่วม เพื่อให้การ ดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ทีมสนับสนุน เป็นทีมหลักในการสนับสนุนประสานงานด้านวิชาการและอื่น ๆ ให้เกิดการสร้าง ระบบคุณภาพขึ้น ทีมสนับสนุนจะเป็นใครขึ้นอยู่กับการพัฒนาแบบใด ผู้ที่เกี่ยวข้องในทีมสนับสนุน ได้แก่ 1. ครูแนะแนว มีบทบาทหน้าที่คือ สนับสนุนครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัด กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนา การจัดกิจกรรมป้องกัน แก้ไข ช่วยเหลือ และส่งต่อ 2. ครูหัวหน้าระดับชั้น มีหน้าที่ ติดตาม กำกับ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนและประสานงานผู้ที่เกี่ยวข้อง 3. นักเรียน ให้ความ ร่วมมือในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ทีมทำ เป็นทีมที่สมาชิกรับผิดชอบการทำงาน ได้แก่ ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น มีบทบาทใน การพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ให้มีคุณภาพ รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คัดกรองนักเรียน พัฒนาและ ส่งเสริมนักเรียน การป้องกัน การแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ครูประจำวิชา/ครูทั่วไปทุกคน มีบทบาทหน้าที่ ในการดูแลและให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน เนื่องจากครูทุกคนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน

ทีมชุมชน เป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุดที่จะให้การเอาใจใส่ดูแลนักเรียนเป็น อย่างดี พฤติกรรมของนักเรียนส่วนใหญ่ก็จะขึ้นอยู่กับเลี้ยงดูของผู้ปกครองและบริบทของชุมชน ซึ่ง ประกอบไปด้วย 1. ผู้ปกครอง มีหน้าที่อบรมดูแล เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตครอบครัว และ สนับสนุนให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2. ชุมชน มี หน้าที่สนับสนุนการดำเนิน

บทสรุป

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการส่งเสริม สนับสนุน นักเรียนให้นักเรียนเป็นผู้พร้อมไปด้วยวิชาการและการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เป็นกระบวนการที่ขั้นตอนและกระบวนการชัดเจน โดยมี ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น เป็นคณะดำเนินการหลัก มีการประสานงานร่วมกับบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและบุคคลภายนอก โดยใช้วิธีการ เครื่องมือที่ได้มาตรฐาน สามารถตรวจสอบได้ จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขนาดเล็ก จึงมีความจำเป็นและความสำคัญมีคุณค่าที่โรงเรียนจะเข้ามามีบทบาทดูแล และช่วยเหลือนักเรียนให้สมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ ตามที่กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งระบบดูแลนักเรียนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา

โดยกรอบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขนาดเล็ก นักเรียนทุกคนจะต้องได้รับการดูแล พัฒนาและส่งเสริมเต็มศักยภาพ รวมถึงการป้องกันและแก้ไข นักเรียนทุกคนมีศักยภาพสามารถพัฒนาได้ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันทำงานเป็นทีมเพื่อให้การดำเนินงานระบบดูแลนักเรียนประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ จึงเกิดการทำงานแบบ TEAM WORK ขึ้นซึ่งประกอบไปด้วย ทีมนำ ทีมสนับสนุน ทีมทำ และชุมชน มีบทบาทหน้าที่ทำงาน ประสานงานร่วมกัน ดำเนินตามกระบวนการและขั้นตอนระบบดูแลนักเรียนในสถานศึกษาขนาดเล็ก 6 ขั้นตอนดังนี้ การรู้จักนักเรียนรายบุคคล การคัดกรอง การพัฒนาและส่งเสริม การป้องกัน การแก้ไข และการส่งต่อ

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2546). *คู่มือครูระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 - ช่วงชั้นที่ 2 (ประถมศึกษาปีที่ 1 - ประถมศึกษาปีที่ 6)*. กรมสุขภาพจิต: สถาบันราชานุกูล.
- จุติกรณ์ นิสสัย. (2558). *การศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองปรือสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3*. งานนิพนธ์การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประสาน จินตนากุล. (2555). *สภาพและปัญหาการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3*. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). *คู่มือหลักสูตรการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แนวทางการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงต่อความล้มเหลวทางการเรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). *แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- Department of Education, State of New Jersey. (2021). *Student Support Services*. (online) 2019 cited (7 February 2021) Available from: <https://www.state.nj.us/education/students/safety/behavior/support/#:~:text=>

Student%20support%20services%20foster%20positive,based%20health%20and%20social%20services.

Greenwich Public Schools. (2020). *STUDENT SUPPORT SERVICES*. (online) 2020 cited (7 February 2021) Available from: <https://www.greenwichschools.org/teaching-learning/student-support-services>